

METAMORFOZA

Həkim Nazim evə qəbula gələn köhnə məktəb yoldaşı Fərzəndi diqqətlə müayinə etdikdən sonra bircə kəlmə ilə diaqnoz qoydu:

- Nevroz!
- O nə olan şeydir, doktor?
- Bir çox xəstəlikləri törədən əsəbilik.

Fərzənd üzərinə sərələndiyi ağ örtüklü taxtdan fısıldaya –fısıldaya qalxıb geyinəndə boyu tavanadək ucaldı. Həkim aşağıdan yuxarı bu nataraz gövdəyə baxdı. Pah atannan! Çoxdandı heç bu yekəlikdə adam görməmişdi. Sirk meydançasında dal ayaqları üstə durmağı nümayiş etdirən filə oxşayırdı. Bircə xortumu çatışmırdı. Fərzənd nə hala düşmüşdü! Gözləri kündə sifətində itib batmışdı. Yekə qulaqlarını elə bil kimsə arxadan görünməz əlləri ilə yanlara dartıb saxlamışdı. Baş, üzü, bıığı ucdantutma ütülüb təmizlənmişdi. Təkcə seyrək qaşları nəzərə çarpırdı. Yastı, çopur burnunun ucu qalın dodaqlarının üstünə əyilmişdi.

- Demək, mənim rahatlığımı pozan o nevroz imiş?!
- Bəli. Yəqin hirsələnmişiz. Qan təzyiqiniz də yüksəkdir.

Fərzənd başını tərپəttdi:

- Ola bilər... Srağa gün iclasda müəyyən qədər döşədilər mənə. İşimi təndiq eləsəydilər ürəyimə salmazdım. Özümə çəkdilər.
- Görürsünüzmü... – həkim fenandeskopun rezin ucluqlarını qulaqlarından çıxardı. – Nevroz belə yaranır.
 - Bəs çarəsi nədir onun, doktor?
 - Çarəsi... hər şeyi ürəyə salmamaq. Bunu isə bacarmaq çox çətindir.
 - Niyə?

Dərman yazmağa stol arxasına keçən həkim eynəyini taxdı. Fərzəndin üzünə baxmadan cavab verdi:

- Ona görə ki...insan şüurludur. Ətrafında baş verən əhvalatlara biganə qala bilmir. Görür... eşidir... düşünür. Bir şeydən fərəhlənirsə, digərindən kədərlənir, əsəbləşir. Ondan sonra da baş ağrayır, ürək sancır. Hətta ... bəzən infarkt – beyinə qansızma dərəcəsinədək dəhşətli hallar olur, mənim əzizim. Təəssüf ki, baş, ürəyi kor bağırsağ kimi kəsib atmaq mümkün deyil. İkisi də insana gərəkli əzalardır.
 - Hansı daha çox lazımlıdır, doktor?
 - O baxır adamına.

Qəbul otağında bir aptek təmizliyi vardı. Parket döşəmə, kitab şkafları, cihazlar par-par parıldayırdı. Həm də elə sakitlik idi ki, həkim yazdıqca qələminin səsi eşidilirdi.

Fərzəndin yadındadır... o zaman bir məhəllədə yaşayırdılar. Bəzən məktəbə də bərabər gedib-gəlirdilər. Nazim ondan iki sinif yuxarıda oxuyardı. Yaman zehinli uşaqdı. Tez-tez də Fərzəndə sataşardı. Məlum bir şeyi bilməyəndə ona “nataraz müqəvva” yaxud “fərsiz Fərzənd” deməklə acığını soyudardı.

Məktəbi qurtarıb dağılışdılar. Hərə bir yana getdi. Aradan illər ötdü. Sonra Fərzənd yoldaşlarından eşitdi ki, Nazim həkim olub, rayonda işləyir...

Bu gün təsadüfən təzədən görüşmüşdülər. Fərzənd özünü sındırmamaq üçün onunla bir qədər yuxarıdan təkəbbürlə danışdı: Güya: “ Mən də daha sən görən adam deyiləm!..” Elə bunun üçün də “Nazim” yox, rəsmi “doktor” və “siz-siz” deyə müraciət edirdi. Həkim haçandan –haçana başını qaldırıb soruşdu:

- İndi neçə yaşınız var?

Fərzənd toppuş qarnının üstə qayığını dartışdıra-dartışdıra cavab verdi:

- Qırx beş.

- Ömrün ən gözəl çağ! “Qırx yaş – gəncliyin qocalığı, əlli yaş – qocalığın gəncliyidir”. Bu həkimanı sözləri Viktor Hüqo demişdir. İndi siz gəncliyin qocalığı ilə qocalığın gəncliyi arasında yaşayırsınız.

- Doktor, məsləhət bilsəydiniz, bir ona da göstərərdim özümü.

- Kimə?

- O dediyiniz Viktora. Can həkimi deyil?

- Illərdən bəri görmədiyi Fərzəndin qabında olanı öyrənmək üçün elə bu kifayət idi.

- İxtisasınız nədir?

- Aliməm.

- Siz alimsiniz?! – deyə həkim heyrtləndi və tez də təəccübünü yayındırdı.-

Çox gözəl... Xalqımıza lazımlı adamsınız.

Fərzənd sözünə düzəliş verdi:

- Bilirsiniz...alim deyəndə ki...mən neçə ildir dissertasiya yazmağa hazırlaşırım. Hətta yaxşı bir mövzu da tapmışam. Ancaq hələ işə tamam əncam çəkməmişəm. Vaxtım olmur, doktor. Böyük bir sovxozun aqronomuyam. Pamidor, badımcan, xiyar lazımlınızdırsa, gözüüm üstə. Tapşırım yeşiknən vursunlar maşına, sürsünlər bir baş qapınıza.

- Təşəkkür edirəm! Kolxoz bazarı böyrümüzdədir.

Həkim qaşqabağını salladaraq Fərzəndin qənşərinə gəldi:

- İyirmi vitamin iynəsi hər gün vurdurarsız. Bir də həbdir- yeməkdən qabaq gündə üç dəfə,-deyə yazdığı resepti ona verdi. –Çalışın tez-tez təmiz havada olun. Sonra gələrsiz bir də sizə baxaram.

- Fərzənd sifətini turşutdu:

- Doktor iynədən qorxuram. Heç ömrümdə vurdurmamışam. Sizcə daha əsəbiləşməsəm başağrısı keçib gedər?..

- Axı onu bacarmazsınız.

- Mən bacararam!

Həkim əllərini ağ xalataının cibinə qoyub çiyinlərini boynuna qısdı:

- Nə deyim... Qırx beş yaşlı əsəbləşməyən insan?! Bu tibb elmində maraqlı bir eksperiment olar.

- Dünyanın dərdi-qəmi mənə qalıb?! – deyə Fərzənd nə fikirləşdisə, gileylənməyə başladı. – Gününü səhərdən vuracağam özümü arsızlığa, heç nəyi ürəyimə salmayacağam. Canıma fikir verəcəyəm! Qoy aləm dağılsın! Cəhənnəmə ki! Anam məni ikinci kərə doğacaq?!

- Bunları dildə demək asandır, mənim əzizim. Həyat isə tamam başqa şeydir. Etinasız, qayğısız yaşamaq mümkün deyil.

Fərzənd ərkyanalıqla həkimin üzünə bözərdi:

- Mümkündür! Mən yaşayım, siz də baxın!

- Bəs ömrün mənası?

- Mənə canım lazımdır! Mənanı neynirəm! Rəhmətliyin oğlu..

Həkim məntiqlə izah etməyə başladı:

- Xeyr! Səhviniz var, mənim əzizim. Ürək hər şeyə laqeyd olarsa, insanı təbii halında çıxarıb onu şikəst edər.

- Ölməz ki?!

- Cismən yaşasa da, duyğusuz bir varlığa çevrilər.

- Elə mənə də varlığım lazımdır! Xudahafis!..- Fərzənd getməyə hazırlaşanda qapıda ayaq saxladı. - Doktor, olar bir sual da verim?

- Buyurun...

- Siz necə edirsiniz əsəbləşmirsiz?

Həkim eynəyini çıxardı, çal bığları altında istehza ilə qımışdı:

- Qərribə sualdır. Heç normal insan da onsuz keçinə bilərmə? Bəs yanıma gələn xəstələrin dərdi mənim dərdim deyilmə? – O, əlini gümüşü saçlarına çəkdi – Yoxsa, bunlar vaxtından tez belə ağarmazdı, mənim əzizim.

Fərzənd həkimi zənnlə süzdü.

- Elədir... çox ağarıb, doktor. Lap atam yaşında kişiyyə oxşayırsız.

- Bəli...Mən fikirsiz, qayğısız yaşaya bilmirəm.

Fərzənd boz kostyumuna uyuşmayan göy şlyapasını qoyub xərcəng kimi daldalı astanaya sarı addımladı.

- Yenə yanınıza gələcəyəm, doktor. Hələlik... Canınızdan muğayət olun. Biz xalğımıza lazımlı adamlarıq.

Sən demə, Fərzəndə baxan köhnə məktəb yoldaşı Nazim adi həkimlərdən deyildi. Resept kağızının üstündə qara şriftlə “Tibb elmləri

doktoru, professor N. Məmmədbəyli” yazılmışdı. Özü də Fərzəndə çox canıyananlıq etmişdi. ”Hər şeyi ürəyinizə salmayın”, “Siz xalğımıza lazımlı adamsınız”. Bəli, bu sözləri ona professor demişdi!

Fərzənd evə getdikcə düşünürdü: “Bu vaxtacan mən canımın qədrini bilməmişəm. Gör axırı nə yerə çatıb ki, nevroz olmuşam. Buna baş, ürək davam gətirər?!”

Sabahısı sovxozda gələcək Fərzənd əvvəlcə makinaçı qızın otağına girdi. Evdə çəkmə qutusundan kəsib gətirdiyi dördkünc ağ karton parçasını ona verdi.

- Al bunu keçir maşınkaya. Üstündə iki cümlə söz yazacaqsan.

Qız deyilənə əməl etdi.

- Mən hazır.

- Yaz! Özü də böyük hərflərlə: “Hər şeyi ürəyinizə salmayın, Fərzənd – nida. “Siz xalğımıza lazımlı adamsınız. Yenə nida. Professor N. Məmmədbəyli”.

Kartonu makinadan çıxarıb Fərzəndə verəndə qız aşağıdan yuxarı ona baxaraq dodaq büzdü:

Heç nə başa düşmədim! Bu nədir axı?..

- Hələ tezdür səninçün, bala. Nevroz olanda başa düşərsən! – deyə aqronom müəmmalı cavabı ilə qızı daha da heyrtləndirdi.

O gündən sonra ...

Fərzənd, üstündə həkimanə sözlər yazılmış kartonu nəzər duası kimi həmişə özü ilə gəzdirirdi. Əsəbləşmə məqamlarında dərhal çıxarıb gözlərinin qarşısında tutdu. Xalqa lazımlı olduğunu yadına salıb hirsini soyutdu. Fərzənd daha əvvəlki tək canını da işə vermədi. Əlləri cibində boş –bekar sovxozun sahəsində təmiz havada hərləndi. Bir gün direktor onu kabinetinə çağırtdırıb üzünü danladı.

- Ləklərə vaxtında su verilmir. Torpaq quraqlıqdan od tutub yanır. Məhsul korlanır. Sənsə səhərdən axşamacan orda-burda veyillənirsən. Belə işləmək olmaz!..

- Direktor şox dedi, aqronom qulaqlarını sallayıb bir kəlmə də danışmadı. Döş cibindən kartonu çıxarıb baxdı: “Hər şeyi ürəyinizə salmayın, Fərzənd! “Siz xalğımıza lazımlı adamsınız! Professor N. Məmmədbəyli”. Ayın axırında sovxozun planı dolmadı. İclasda yerindən duran Fərzəndin abırını ətəyinə bükdü. Onu yaş əski kimi sıxıb günə sərdilər. Vecinə almadı. Döş cibindən kartonu çıxarıb oxudu...

- Fərzəndə işdə xəbərdarlıq etdilər.

- Fərzəndə töhmət verdilər.

- Fərzəndin vəzifəsini kiçitdilər. Əsla halını pozmadı. Daha başağrısı da öz-özünə çəkilmişdi. Ürəyi bərkimişdi, daşa dönmüşdü. Söz – kəsərindən, acılığından

asılı olmayaraq ona əsla təsir etmirdi. Hətta axır vaxtlar təhqiri, söyüşü də asanlıqla həzmə verirdi.

Fərzənd iştahla yeyirdi, div kimi yuxuya gedirdi, təmiz havada rahat nəfəs alırdı. Kartonda yazılan sözlər onun üçün hər dərmandan şəfalı idi.

Fərzənd bu dəfə həkimin yanına gələndə müayinədən çox sağlam çıxdı.

- İynələri vurdurmusuz?
- Xeyr
- Həbləri atmısınız?
- Xeyr
- Bəs necə müalicə olundunuz?

Fərzənd döş cibindən üstü yazılı kartonu çəkib həkimə göstərərək hırıldadı:

- Bununla. Daha heç nəyi ürəyimə salmıram. Anam məni ikinci dəfə doğmayacaq ki!

Həkim məəttəl qaldı. Fərzənd xeyli kökəlmişdi, daha da yekəlmişdi. Sifətində və gözlərində soyuq və laqeyd bir ifadə möhürlənmişdi.

- Professor, istəyirsiniz qışqırın üstümə, söyün məni.
- Niyə ki?
- Elə yoxlamaq üçün. Onsuz da mənə təsiri olmur. Bərkimişəm.

Şüurlu insan üzərində belə bir təcrübə aparmağa həkim razılaşmadı. Fərzənd təkid etdi.

- Əşi, uşaqlıqda nələr demirdiz mənə, indi nə olub sizə.

Sınaq başlandı. Həkim yarı zarafat, yarı gerçək onun üstünə çığırdı:

- Zirrama!

Fərzənd ovcunda tutduğu kartona baxaraq dinmədi.

Həkim davam etdi:

- Səfeh!
- Qanmaz!
- Yekəbaş!
- Fərsiz Fərzənd!

Bu sözlər elə bil daşa-divara deyilirdi.

Qırx beş yaşlı əsəbləşməyən qəribə bir insan yaranmışdı!

- Professor, daha məndə nevroz-filan olmaz ki? – deyə imtahandan müvəffəqiyyətlə çıxan Fərzənd maraqlandı.

Həkim qəti fikrini söylədi:

- Əsla!
- Infarkt-minfarkt necə?

- O barədən təmamilə əmin olun, mənim əzizim...

Təsirsizlik dairəsini getdikcə genişləndirən Fərzənd sonralar təkcə işdə deyil, evdə, küçədə, bazarda – hər yerdə bivecləməyə başladı.

Ərinin təbiətindəki bu dəyişiklikdən arvadı narahat oldu:

- A kişi, sən necə adamsan! Ailədən, uşaqlardan soyumusan. Elə yeyib yatırsan. Durub gəzirsən. Nə deyirik, qulaq ardına vurursan. Belə getsə, sən kimə lazımsan, xalqa nə xeyrin dəyəcək...

Fərzənd arvadına cavab vermək əvəzinə, döş cibindən kartonu çıxarıb üstündəki yazıları oxudu:

“Hər şeyi ürəyinizə salmayın, Fərzənd! “Siz xalğımıza lazımlı adamsınız! Professor N. Məmmədbəyli”.

Bu minval ilə aylar keçdi...

Qonşuda ev yandı - Fərzənd bayıra çıxmadı...

Küçədə maşın qəzaya uğradı, təlafat oldu - Fərzənd maraqlanmadı...

Yaxın, uzaq ölkələrdə müharibələr başladı, qanlar töküldü - Fərzənd təsirlənmədi...

Bir gün də Fərzəndin anası öldü – ağlamadı...

Qarının dəfnini qohumlarına həvalə etdi. Sonra da əsəbləşməmək üçün cümə axşamlarından başını qaçırdı. Öz hesabına məzuniyyətə çıxıb kurorta getdi...

Üçüncü dəfə Fərzənd həkimin yanına başılovlu gəldi:

- Professor, amanın günüdür, kömək edin! Təzə xəstəlik tapıb məni!
- Nə olun, sizə?
- Heç özüm də anlamıram nə olub? Elə bil... qulaqlarım uzanıb...Mənə ağırlıq edir...Başımı aşağı dartır...

Həkim məyus halda onu süzdü:

- Aydınır... Metamorfoza!
 - O nə olan şeydir, professor?
 - Metamorfoza yunan sözüdür. Bioloji başqalaşma deməkdir.
 - Yenə qanmadım. Bir az xırdalayın.
- Həkim açıq danışmağa ehtiyat etdi.
- Qorxuram xətrinizə dəyər.
 - O barədə arxayın olun, professor. Mənə daha heç bir söz kar etmir.
 - Demək, həqiqəti söyləsəm, inciməzsiz?
 - Yox.. yox..

- And verin.
Fərzənd ətli sifətini şapalaqladı:
- Bax bu əziz canımcun, incimərəm!
- Elə isə... mültəfit olun, - həkim mətləbin şərhinə başladı. – O vədə yanıma gələndə mən sizə dedimmi qayğısız, laqeyd yaşamaq insanı təbii halından çıxarıb onu şikəst edər?!
- Bəli, professor.
- İndi siz bu haldasız. Qəbahətə görə üzr istəyirəm. Yavaş-yavaş uzunqulaqlaşırırsınız, mənim əzizim!
Fərzənd insanlıqdan çıxdığını professorun dilindən eşidəndə az qala əsəbiləşəcəkdi. Tez əlini döş cibinə apardı, kartonu çıxarıb oxudu: “Hər şeyi ürəyinizə salmayın, Fərzənd! “Siz xalğımıza lazımlı adamsınız...” o dəqiqə təskinlik tapdı
- Bəs bunun dərmanı... çarəsi... – deyə həkimi imdada çağırırdı.
- Əfsuslar olsun ki, mən sizi müalicə edə bilməyəcəyəm. O sahədə əsla təcrübəm yoxdur.
Fərzənd əl çəkmədi
- Bəs mən neyləyim... Dərdimə kim əlac eləsin...
Həkim yenə köməyini əsirgəmədi. Kağızda bir ünvan yazıb Fərzəndə verdi:
- Gedin, özünüzü bu həkimə göstərin. Yaxşı mütəxəssisdir.
Fərzənd çıxdı. Axtardı, həmin ünvanı tapdı. Ancaq çaş qaldı. Görəsən professor səhv etməmişdi ki? Qapıdakı lövhədə həkimin adının qabağında “baytar” yazılmışdı.

Sentyabr, 1974